

Milyen volt geológiát tanulni a budapesti egyetemen az 1960-as években?

GALÁ CZ András

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Földrajz- és Földtudományi Intézet, Őslénytani Tanszék
(andras.galacz@gmail.com)

The way we were geology students at the Eötvös University, Budapest in the 1960's

The author started his geology studies, together with his classmates, at the Eötvös Loránd University 60 years ago. Looking back now to those times, he gives a record on the education by remembering professors, teachers, subjects, practicals, field exercises, and last but not least, geology student life in Budapest in the 1960's. This is a tribute to the university as institution and teaching community.

Hatvan évvel ezelőtt, 1963 szeptemberében huszonvalahány társammal kezdtük meg tanulmányainkat az Eötvös Loránd Tudományegyetem geológus szakán. Most a tanulmányokkal töltött öt egyetemi évre távlatból visszaemlékezve szeretném megörökíteni azt az időt, ami számunkra a következő évtizedeket megalapozta és meghatározta. Nagy reményekkel indultunk, és nem csalatkoztunk, öt év múlva maradandó értékekkel távoztunk. Volt, amit nem kaptunk, nem kaphattunk meg képzésünk során, de ehhez nem mérhető az, amit kaptunk az egyetemtől és a tanárainktól. Ez az emlékezés köszönet és tisztelgés emlékülüknek.

Mielőtt elbeszelném, hogyan kerültünk az egyetemre, hová jártunk órákra és gyakorlatokra, mit és kiktől tanultunk, miként jártuk be az országot a szakmai kirándulások során, röviden elmondom, hogy milyen állapotban fogadott bennünket a földtudomány a Természettudományi Karon.

A geológia a TTK-n az 1960-as években

Abban az időben, amikor mi egyetemre jártunk, a földtudomány szervesen beépült a TTK oktatási rendszerébe. A geológiai tanszékekről más szakok számára fontos tárgyakat tanítottak: a biológusoknak őslénytant, a földrajzosoknak különböző geológiai tárgyakat, a vegyészeknek ásvány- és kristálytant. A tanárszakosoknak is. Hasonlóképpen, a biológiai tanszékekről „beoktattak” geológus hallgatóknak növénytant, a vegyészek pedig kémiát. Ennek eredményeként fogalmat alkothattunk a természettudományok egységéről, a természet megismerésének sokirányú megközelítéséről, ugyanakkor a geológiai ismeretek hasonlóan egészítették ki a más szakokat választó hallgatók ismereteit. Sajnálatos, hogy ez a sokoldalúságra törekvés ma már nincs je-

len az oktatásban, áldozatul esett az egyetemre kényszerített, a tanszékek között az óraszámokért vívott csatározásoknak.

Mint minden szakma, a geológia is furcsa elszigeteltségben működött abban az időben. Professzorainktól eltekintve tanáraink többsége már a háború után végezte az egyetemet. Úgy kaptak képzést, majd úgy folytattak kutatómunkát, hogy külföldi tapasztalatuk alig volt. Mivel az iskolákban és az egyetemen is csak az orosz nyelv tanulása volt kötelező, legtöbbször más nyelvet nem beszéltek, és csak nehezen olvastak külföldi publikációkat. Miközben ilyen személyes korlátok voltak jellemzők, a szakirodalom akadálytalanul jutott be az országba, az egyetemre is. A tanszéki könyvtárakba jártak a legfontosabb vezető folyóiratok és a környező országok kiadványai. Nem jelentett problémát megrendelni az újonnan kiadott szakkönyveket sem keletről, sem nyugatról. Amihez még így sem fértünk hozzá, az a Magyar Állami Földtani Intézetben rendelkezésre állt, vagy könyvtárközi kölcsönzés formájában külföldi könyvtárakból volt bekérhető. Mindezek ellenére a magyar szaktársadalmat felkészületlenül érte az a nagy változás, amely a szaknyelvben az addig meghatározó német és francia helyett az angol teljes

térnyerését hozta. Magyarországon az 1950-es évektől kötelező orosztanulás mellett hagyományosan németet, kevesebbszer franciát és csak harmadik helyen, ott is az olaszsal osztozva tanították az angolt az iskolákban.

A maitól teljesen eltérőek voltak az egyetemi oktatókkal szembeni elvárások. Elsősorban az oktatói munkát kellett ellátni, vagyis előadásokat tartani, gyakorlatokat vezetni, jegyzetet, majd tankönyvet írni, diákköri témákat kiírni és a munkát irányítani, majd szakdolgozókat vállalni és azokat a sikeres diplomavédésig juttatni. A geológus szakon ezekhez járult még a szakmai kirándulások és terepgyakorlatok vezetése. A tudományos kutatási munkával kapcsolatos követelmények közel sem voltak olyan szigorúak, mint manapság. Kutatóintézetek, kutatói intézmények léteztek, a geológiai alap kutatásokat nem az egyetemi oktatóktól várták. De az egyetem sem nagyon igényelte a tudományos produkciót. Az egyetemi tanári cím elnyeréséhez az egyetemi doktorátuson túl nem volt előfeltétel más fokozat, a mi professzoraink között is voltak olyanok, akik „csak” kandidátusi fokozatot szereztek, máshol még ez sem volt szükséges. (Akkoriban nem létezett a korábban volt, majd az 1990-es években újra bevezetett habilitáció intézménye.) Idegen nyelven csak néhányan publikáltak, nemzetközi folyóiratokban még kevesebben. Külföldi konferenciákra menni alig volt lehetőség, még a Kárpát–Balkán Asszociáció kongresszusaira sem juthatott el mindenki. Természetesen ezek a korlátok nemcsak a földtan tanáira, hanem az egyetemi oktatókra általánosan is érvényesek voltak.

De a publikációs lehetőség adott volt. A geológiának a geofizikával közösen volt egy Évkönyve (az *Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae, Sectio Geologica*), amelyben a szerző választotta idegen nyelven lehetett tanulmányokat megjelentetni. A magyar szöveget hivatásos szakfordítók tették át idegen nyelvre. Az *Annalest* az Őslénytani Tanszék több mint száz keleti és nyugati egyetemre, kutatóhelyre küldte szét, és hasonló kiadványcserét folytatott a Földtani Tanszék is. Ezzel a szerzők és kutatásaik induló nyilvánosságot kaptak. A különlenyomatok még szélesebb körben voltak teríthetőek.

Az egyetemi értesítő adatai szerint, ahol a publikációk a tanszékekről beküldött adatoknak megfelelően szerepeltek, 1963-ban az öt, akkor nagyobb létszámú geológiai tanszék munkatársai (jegyzetekkel, könyvrecenziókkal stb. együtt) 47 közleményt jelentettek meg, ezek közül 16 volt idegen nyelvű (főleg német). 1968-ban ez a két szám 41 és 25 volt, s akkor már többségben voltak az angol nyelvű cikkek.

Csak megszuhintotta az egyetemet, de még nem vett róla tudomást igazán, hogy azokban az években alapjaiban változott meg a geológia tudománya. Az anyagtudományok kibontakozásával, még inkább az anyagvizsgálatokkal és azok műszeres hátterével új távlatok nyíltak az ásványtan és a kőzetan-geokémia előtt. A szénhidrogének iránt óriásivá nőtt igény miatt az üledékes kőzetek, akár mint anyakőzetek, akár mint tárolók a kutatások előterébe kerültek – kialakult a szedimentológia önálló tudománya. Mindent új megvilágításba helyezett a lemeztektonikai szemlélet, amely

egyre nagyobb területeken vált a földtani folyamatok megértésének vezérfonalává. Nem csak tudományos alapokra helyezte a kontinensvándorlás korábban csak kevesek elfogadta elméletét, hanem új értelmezését adta a magmás folyamatoknak, a szárazföldi és tengeri környezetek változásait feltárva pedig érthetővé tette az élővilágot befolyásoló környezeti változások dinamikáját. Közelebb hozta egymáshoz a geológiát és a geofizikát, és ebből mindkét tudományterület sokat profitált.

Mindebből főtárgyaink szinte semmit nem adtak át számmunkra, de speciális kollégiumokban, amiket egyetemen kívüli kutatók is tartottak, az érdeklődő hallgatók tudomást szerezhetek róluk. Nagy hiányosságnak nem volt arra lehetőség, hogy az egyetem szervezésében, tanári szakvezetéssel külföldre menjünk, még Erdélybe, a Kárpátokba sem. Volt, aki megtehetette, hogy egyénileg, a családdal vagy barátokkal a Tátrába vagy az Adriára menjen, de ezek csak turistautak maradtak.

Mindezek azonban mostani, utólagos megállapítások. A hatvanas évek második felének egyetemi hallgatóiként ezt a hiányt még nem éreztük. Kivételesen szerencsésnek éreztük magunkat, és elsőéves várakozással kezdtünk neki egyetemi tanulmányainknak. Fiatalok voltunk, jó társaságban, új barátokkal, gondtalan diákevek elé nézve. Milyen volt geológiát tanulni a budapesti egyetemen az 1960-as években? Jó. Nagyon jó. Erről szól az alábbi dolgozat.

Ahogy bekerültünk

Az önálló geológia szakra az ELTE Természettudományi Karán írásbeli és szóbeli vizsgák alapján lehetett bekerülni. Fizikából és matematikából kellett felvételizni. Az írásbeli közös volt más szakra jelentkezőkkel, a Múzeum körút 6. sz. épület nagy előadótermében tartották. Az írásbeli alapján hívták be szóbelire a felvételizőket. A szóbeli felvételi az Őslénytani gyakorlóban volt, a felvételi bizottságot BOGSCH László professzor elnökölte. Népes volt a bizottság, volt benne matematikus, fizikus (valójában mindketten geofizikusok), egy tag a pártszervezet és egy a szakterületi KISZ (Kommunista Ifjúsági Szövetség) képviselőjében. Néhányunkat elutasítottak, de fellebbezés hatására, no meg annak köszönhetően, hogy a nyár folyamán valaki a miniszteriumban a felvételi keretszámot felemelte, felvettek. Az erről értesítő táviratot a beiratkozás előtti nap estéjén kaptuk meg – vidéken is.

A beiratkozás és a kezdeti eligazítás a 4/a épület Szabó József termében volt. Itt találkoztam először az évfolyamtársaimmal, akik közül néhányat már ismertem, korábban együtt szorongtunk az Őslénytani Tanszék szűk folyosóján a szóbelire várva. Kiderült, nem csak én kaptam pótlólagos felvételi értesítést, voltak még hatan-heten, akik hasonlóan kerültek közénk, olyanok is, akiknek csak napokkal később küldték meg az erről szóló levelet, és mi már az első óráinkat látogattuk, amikor csatlakoztak hozzánk.

Az évfolyam négy tagja ismerte egymást és a geológiát is, ők ugyanis a budapesti (egész pontosan az albertyfalvai),

Szabó József nevét viselő Geológiai Technikumban, négy év geológiai tanulmányok után szereztek érettségi bizonyítványt. Mi, többiek nagyon kevés ismeretanyaggal rendelkezünk. Legtöbbször egy-egy jó földrajztanár biztatására, olvasmányaink alapján vagy az ismeretségi körbe tartozó geológustól kedvet kapva választottuk a földtan szakot.

Geológiát tanulni nem csak a budapesti egyetemen lehetett. Geológiai oktatás volt Debrecenben és Szegeden is, és geológus-mérnököt képeztek a Miskolci Egyetemen. Debrecenben és Szegeden a geológiai képzés a földrajztanári szakkal volt elérhető, Miskolcon már a képzés során volt lehetőség szakirányokba, a kőszénföldtan, a szénhidrogénföldtan és más területek felé specializálódni. Egyszakos képzéssel geológus diplomát szerezni csak az ELTE-n lehetett. Ide az 1950-es években nagy, 30 fölötti létszámú évfolyamokat vettek fel, a hatvanas években már a húsz körüli létszám volt általános. Ez országos szinten az egyetemekre kerülők között igencsak kis szám volt.

Azzal, hogy az egyetemre kerültünk, nemcsak új iskolába léptünk, új életet is kezdtünk. Szokatlan volt az egyetemi légkör, ahol egyszerre volt jelen a szabadság, kötetlenség és az intézmény – az egyetem – és a tanárok – főként a professzorok – iránti tisztelet és komolyság, a tanárok részéről néha a szigor. Mint ahogy legtöbbször számunkra újdonság volt szinte minden, ami a földtannal kapcsolatos, hiszen korábban, iskolai tananyagunkban geológiáról alig hallottunk.

Nagyon különböző helyekről, eltérő családi háttérrel érkezünk. Voltak köztünk budapestiek, vidéki kisvárosiak, de olyan is, aki egy kis Balaton-felvidéki faluból származott. Másokhoz hasonlóan én egy vidéki kisvárosból érkeztem Budapestre. Volt közöttünk, aki a szemközti házból, a Múzeum körút túloldaláról járt át az egyetemre, és volt, aki a Róbert Károly körútról, egy alig átalakított kaszárnyából, 14 személyes, közös hálóból jött minden reggel az előadásokra. Legtöbb évfolyamtársamnak nem is tudtam, kik a szülei, és ez mást sem nagyon érdekelt. Legfeljebb arról tudtunk, kinek van testvére, húga vagy bátyja, akiket néha elhozott közénk a programjainkra. Nem különböztünk nagyon egymástól. Ugyanolyan ruhákat hordtunk, egyformán beszélünk, hasonlóak voltak az olvasmányélményeink, és legtöbbszörnek azonos volt az elhatározása, hogy a geológiát mint tudományt megismerjük és mint szakmát kitanuljuk. Úgy tűnik, ez elegendő volt a közeli kapcsolatok kialakítására, olyannyira, hogy a kötelek máig kitaranak.

A hely, ahová jártunk

A geológushallgatók a 4/a-ba jártak, vagyis a Trefort-kert északnyugati sarkán, a Múzeum körútra néző, négyemeletes épületbe. Megfordultunk máshol is nem geológiai előadásokat hallgatni vagy gyakorlatokon részt venni, de időnk javát a 4/a-ban töltöttük. Mondhattam volna zömét vagy nagyrészt is, de a geológiai tanszékeken töltött idők a valóságban is a jó idők, a legjobb idők voltak.

A 4/a egy hagyományos elnevezés, valójában nem házszám. A Trefort-kert egyetemi épületeit ugyanis betűkkel jelölték a terület beépítése óta, és a Múzeum körút 4. lett az A épület, ahol geológiai és biológiai tanszékek voltak. Igazából tehát vagy „Múzeum körút 4.,” vagy „A épület” lenne a helyes elnevezés, ám a két megjelölés már régen egybeolvadt. A 4/a-tól délre, a Nemzeti Múzeum felé, a Múzeum krt. 6–8. alatt van a Főépület. Itt működtek a kémiai, a földrajzi és a matematikai tanszékek, valamint a Dékáni Hivatal. Az A épület mögött helyezkedett el az egybeépült B és C épület, a vegyészek otthona. A kémia épülete mögött volt már a Puskin utcára néző bejárat (is) a D épület, a Fizikai Intézet, és mellette, a Rákóczi út felőli oldalán az I épület a biológiai tanszékekkel. A Puskin utcai fronton helyezkedett el az Élettani Intézet, amely a korábbi Orvosi Karnak a Pázmány Péter után Eötvös Lorándról elnevezett Tudományegyetemből történt 1951-es elkülönítésével a Budapesti Orvostudományi Egyetemhez került. Az innen mindig kihangzó kutyaugatás betöltötte az egész kertet – az előtte álló Trefort Ágoston szobor is hátat fordított neki. A Trefort-kert délkeleti sarkában, szintén a Puskin utcára is nyíló bejárat emelkedett az F épület, szerves kémikusok és kolloidkémikusok tanszékeivel és nagyelődőjével, a Buzágh-terem-

Az ELTE Múzeum körút 4. sz. épülete, a „4a”, a II. világháború előtti fényképen. Az 1950–60-as években ez volt az összes geológiai tanszék helye

The No. 4 building of Múzeum körút. Photographed in the early 1940's. Home of all geology departments in the 1950's and 60's

mel. A D épület és a Főépület között volt – van ma is – a Gólyavár furcsa, a többi épülettől nagyon eltérő, tornyokkal ékes tömbje, nagy létszámú egyetemi és más, tudományos előadások színhelye. De itt volt a jegyzetbolt és az orvosi rendelő is. A Gólyavárnak nem volt betűjele, a többi épületé a bejáratok mellett nagy falitáblákra volt kiírva.

A mi épületünkben, a 4/a-ban a földszint, valójában a magasföldszint volt az Ásványtani és a Kőzettani Tanszék oktatási tere és az Őslénytani Tanszék helye. Itt volt a SZABÓ József-ről elnevezett nagyelődő lépcsőzetes padsoraival a hallgatóság, hatalmas bemutóasztalával az előadó számára. A sarokban hatalmas kályha állt, az volt hivatva bemelegíteni a nagy légtérű termet. A fűtés felelőse a szenes vödörket cipelő hivataloság volt, betöltője egy munkahelynek, mely álláshely a vaskályhákkal együtt mára múltba tűnt.

A Szabó József-termet a lépcsőházból rövid folyosón át lehetett megközelíteni, mely folyosóról nyílt az Ásványtani gyakorlóterem. A lépcsőház szemközti, Múzeum körüti oldalán, hasonló rövid folyosóról nyílt a Kőzettani gyakorlóterem mikroszkópizáláshoz berendezett asztalaival, vele szemben pedig a csodálatos Ásványtani-kőzettani gyűjtemény. Ez a kollekció, amelyet SZABÓ József alakított ki, a mi

Az Ásvány- és Kőzettár a Múzeum körüti épületben. A szekrények felett az 1950-es években felszerelt, neonszöves világítótestek

The hall of mineralogical and petrographical collections in the old building

időnkre Magyarország legnagyobb mineralógiai gyűjteménye lett, mivel a Nemzeti Múzeum még gazdagabb ásványgyűjteménye az 1956-os forradalom első napjaiban nagyrészt elpusztult. Első-, másod- és harmadévesként hosszú órákat töltöttünk a gyakorlótermekben az ásványtani, a kőzettani és a kőzetmikroszkópiai gyakorlatokon, amelyek estebe nyúló délutánokon voltak. A gyűjteménybe szabad bejárásunk volt egész nap, itt tudtunk tanulni, olvasni, ha azt az órarend megengedte.

A földszinti épületrész bejáratával ellentétes oldalán volt az Őslénytani Tanszék szűkös területe az Őslénytani gyakorlóteremmel, valamint a Trefort-kert felől is megközelíthető, a biológusokkal közösen használt Őslénytani előadóteremmel. Volt még egy különleges részlege is: az épület alagsorába érő gyűjteményi tere, amit felülről, az üvegtetőn át beszüremlő, borongós fény világított meg. Galériás elrendezéssel tulajdonképpen két szintje volt, ahol a régi, még LŐRENTHEY Imre csináltatta, fiókos koporsószekrényekben volt a tanszék gyűjteménye. Ez a helyiség volt a diákkörösök és szakdolgozók tere is. Mindig jó volt a hangulat.

Az első emelet déli felét a Kőzettani, északi részét az Ásványtani tanszék foglalta el. A tanszékekre csak akkor kezdtünk gyakrabban járni, amikor diákköri, majd szakdolgozati munkába kezdtünk. Az első években a tanszékekre csak vizsgázni mentünk.

Igaz volt ez a 3. emeletre is, amely a geológusok másik nagy territórium volt. Itt helyezkedett el a Földtani Tanszék, az ebből elkülönített Alkalmazott Földtani Tanszék és az ugyancsak itt helyet kapott, akkor még kis alapterületű Geofizikai Tanszék. Az északi és déli tanszéki helyiségek között volt a lépcsőházból nyíló tanterem, az előadásoknak és gyakorlatoknak is helyet adó Koch-terem. Ugyancsak itt volt a Földtani Tanszék akkor még meglévő gyűjteménye, ahol gazdag ősmaradványanyagot, kőzetmintákat és fűrőmagokat tároltak, részben oktatási anyagnak használva.

A geológushallgatók a Trefort-kert területén (akkor még nem kampusznak mondták) a kémia épületben hallgatták, kémialaborra a Múzeum krt. 6-ba, a Főépületbe jártak, a térképészetet az egyetem Puskin utcai épületében kapták. A nyelvórák szanaszéjjel, alkalmanként a Ludovika épületében voltak. Ezekon kívül voltak óráink a Növényrendszertani Tanszéken, de másutt, még a Gólyavárban is.

Hivatalos ügyeket intézni a Dékáni Hivatalba jártunk. Itt kaptuk meg a tanulmányi ösztöndíjat (már aki kapott), itt kellett leadni a különféle igazolásokat, és más dolgokat elrendezni. Kicsi volt a hivatal, mi két nem túl barátságos ügyintézővel, PATAKYNÉVEL és SZŐKÉNÉVEL voltunk kapcsolatban, és időnként PAVLICSEK Mariánnal, akit mindenki nőnek gondolt, de férfi volt, „civilben” a Biológiai Intézet adjunktusa.

Az ismeretek, amiket kaptunk

A szakmai oktatási rend az önálló geológus szak beindításakor, a VADÁSZ Elemér professzor kidolgozta séma szerint, szigorúan egymásra épülő, meghatározott sorrendbe rakott tárgyak négy és fél éves sorozatát követte.

Oktatási anyagunk három fő pillérré támaszkodott: az előadásokra, a gyakorlatokra és a terepgyaklatokra, idesorolva az egy-, két- vagy akár háromnapos, évközi tanulmányi kirándulásokat és a többhetes nyári terepmunkát is. Járulékos, de szerves része volt a képzésnek a speciális kollégiumok hallgatása. Tantervi kötelezettségként idegen nyelvet, orosz és később angolt tanultunk, valamint az első két évben testnevelési foglalkozásaink is voltak. Mindezek mellett ún. ideológiai tárgyakat is kötelező volt hallgatnunk szemináriumokkal együtt.

A félévek elején stencilezett íveken megkaptuk az órarendeket. Ezek mindig az ideológiai tárgyakkal kezdődtek, a nyelvórákkal (elől az oroszsal!) folytatódtak, majd következtek a természettudományi alaptárgyak, a matematika, fizika, kémia és csak ezek után a földtani órák, gyakorlatok. A korhűségre tekintettel én is ezt a sorrendet követtem.

Nem geológiai ismeretek

Tudni kell, hogy az egyetemen az ún. ideológiai tárgyaknak megfelelő „diszciplínáknak” külön tanszékei voltak kisebb-nagyobb oktatógárdával. A Bölcsészettudományi Karon volt Dialektikus materializmus, Történeti materializmus, Tudományos szocializmus és Politikai gazdaságtan tanszék. Innen jöttek az előadók a TTK-ra is. A *Politikai gazdaságtan* két félévet kitöltő, heti kétórás előadásokkal megtartott, kötelező tárgy volt. Közös volt a TTK-s hallgatók számára, a Gólyavárban tartották, amelynek a befogadóképessége akkor kétszer akkora volt, mint a mai, átépített teremé. Az egyetlen előadás volt tanulmányaim során, ahol katalógust tartottak, tehát feljegyezték a jelenlévők nevét. A terembe vonuláskor lefáradt tanszéki adminisztrátorok egyeztettek a hallgatók neveit az előre kimásolt névsorokkal. Erre emlékszem – hogy a fahangú VARRÓ Tibor miről beszélt az előadásokon, arra nem.

Ennél is rosszabbak voltak a *Filozófiának* nevezett órák. Az eleje, a filozófiatörténet még elment, de utána sem tudományfilozófia, sem tárgyszerű tudománytörténet nem következett. Három féléves tárgy volt, heti két, három, végül négy órával, előadásokkal és szemináriumokkal. Lebutított marxizmust, leninizmusnak nevezett ideológiai maszlagot, a szocialista rendszer eszmei alapjainak tartott rozoga elmélettákolmányt próbáltak megismertetni-elsajátíttatni velünk. Nem emlékszem, miről szóltak a szintén két féléven át heti három órában látogatott *Tudományos szocializmus* órák. Az előadók nemcsak azzal a nehézséggel küzdöttek, hogy tárgyükat valamiféle tudományosság mezébe bújtasák, de azzal is, hogy miképpen törődjenek bele a hallgatóság tökéletes érdektelenségébe. A nemegyszer száználmas színvonalú előadások mellé kötelező szemináriumok társultak, rendszerint egyetemen kívülről behívott „előadókkal”. Ők a tárgy komolyságát tömérdek kötelező olvasmány előírásával kívánták hangsúlyozni. Képesek voltak egyik hétről a másikra 4–500 oldal elolvasandó szöveget feladni. Ezek a marxista és marxizmusból fogant szövegek természetesen csak könyvtárakban voltak hozzáférhetőek. Próbálkoztunk,

de hamar feladtuk. Tudtuk, ideológiai tárgyból évisméltőnek senkit nem buktatnak meg, a szemináriumvezetők meg amúgy is leginkább saját okosságuk fitogtatásával voltak elfoglalva, így a kényszerűen elvesztegetett órákon hamar túltettük magunkat.

A dolog még egyszer visszaköszött: VARRÓ Tibor tagja volt az egyetemi záróvizsga bizottságnak, és „ideológiai” tárgyú kérdést tett fel, és az arra adott válasz értéke beleszámított a diplomajegybe. (Aki később egyetemi doktori fokozatot akart szerezni, a disszertáció megvédésekor, a doktori vizsgán újra találkozhatott VARRÓ elvtárrsal vagy tanszéke oktatójával hasonló funkcióban.)

Idegen nyelvi óráinkon először középiskolai orosztanulásunkat folytattuk. Ehhez az oktatási hátteret az akkor még létező kari Nyelvi lektorátus tanárai biztosították. Kedves nyelvtanárnőnknek ugyanaz a feladat jutott, mint a legtöbb gimnáziumi orosz tanárnak: a hallgatók igazi motivációja híján, sőt esetenként alig leplezett ellenszenvét érezve aligha lehetett a minimális írás-olvasás szintjén túli eredményt elérni. Harmadévtől az új szelek befűjték a tanrendünkbe az angol nyelvórákat. Legtöbbször kezdőként találkoztunk az angol nyelvvel, de elsajátításához sokkal erősebb késztetés

Név: Gáldicz András

.....
 III. évr. 1965 tanév félévére beiratkozott

A tárgy és az előadó neve	Heti óraszám		Félévvégi aláírás (Szorgalmi jegy)	Dátum
	elmélet	gyakorlat		
Hozott feladat Filozófia	3	—	Hozott feladat	XII/12
Angol nyelv Bogsch László	—	2	Bogsch	XII/17
Alt. öskénytan Bogsch László	3	—	Bogsch	XII/16
Alt. öskénytan Gyak. Májzou László	—	2	Hozott feladat	XII/17
Micropaleontológia Kaszap András	—	2	Hozott feladat	XII/17
Földtörténet Kaszap András	3	—	Kaszap	XII/16
Földtörténet Gyak. Meissel Péter	—	3	Kaszap	XII/16
Földtani térképész. Sztrokyai Vilmos	—	4	Braunfel	XII/16
Ércföldtan Sztrokyai Vilmos	2	—	Sztrokyai	XII/17
Ércföldtan Gyak. Szemeredy Pál	—	3	Sztrokyai	XII/14
Cseresznye Kaszap András	3	—	Bogsch	XII/17
Bauxit és nemérc. Kaszap András	2	—	Bogsch	XII/17

Tandíját befizette: 1965. XII. 9.
 350 Kézirat. Balau ILLETÉK
 tandíjkezelő
 Lezártam: 1966. I. 2.
 Nemes Gyula

Egy nehéz félév (harmadévi első fele) tantárgyai és oktatói az indexemben
Subjects and teachers of a hard semester in the author's registration book

hajtott bennünket, nem kis részben azért, mert akkor már magunk láttuk, hogy szinte minden területen a legfontosabb publikációk, kézikönyvek angolul voltak olvashatók. Ennek ellenére a szelíd szavú SEPRÓDI tanár úrnak sokat kellett vesződnie velünk.

Az első két évben kötelező testnevelési órák is voltak, de erre nem jegyet, csak aláírást kaptunk. Amíg jó volt az idő, a BEAC-pályára, az egyetem sporttelepére jártunk. Ez a telep már régen megszűnt, területén épült a budai Skála áruháza, az első budapesti plázaserű bevásárlóközpont, majd ezt is lebontották, és helyén áll a mai Allee bevásárlóközpont. A BEAC-pályán futottunk a futballpálya körül, tornagyakorlatokat végeztünk, majd fociztunk. Télen a Margit-szigeti Sportuszodába jártunk, sok hosszú leúsztunk a medencében (már az, aki tudott úszni). Testnevelési óráink a rektor közvetlen irányítása alatt álló Testnevelési Tanszékhez tartoztak. Első tanárunk VÁRSZEGI József, a londoni olimpia bronzérmes gerelyhajítója volt. Jóindulattal osztogatta aláírását és a „megfelelt” minősítést.

A matematikát és a fizikát a Geofizika Tanszék oktatóitól kaptuk, azoktól, akik később geofizikai tárgyakat is tanítottak számunkra. SALÁT Péter (1939–2023) volt az első matematikatanárunk. Sokat tett azért, hogy az első évben ne a legrosszabb jegyek kerüljenek az indexünkbe. Vette a fáradságot, és kijött Pilisborosjenő feletti térképzési táborunkba, hogy ott tartson konzultációt, és hajlandó volt arra is, hogy néhányunkat vasárnap az újpesti Tungsram-strandon vizsgáztasson. Később SZEMERÉDY Pál (1927–2012) és MÁRTON Péter voltak a geofizika-oktatóink. Néhányunkat komoly erőfeszítésekkel próbáltak a számok, számítások és modellek világába csábítani, kevés sikerrel.

Itt említem, hogy a számítástechnika, a számítógép, egyáltalán a digitális világ számunkra az egyetemi évek alatt ismeretlen volt. Létezett egy számítógép a matematikai intézetben, egy teljes szobát elfoglaló szovjet, *Urál* típusú berendezés, de ez még nem állt a hallgatók rendelkezésére, mi is csak hírből tudtunk róla. Azt hiszem, a mi évfolyamunk volt az utolsó vagy az utolsó előtti, amelyiknek nem volt kötelező programozást tanulnia. Ennek ellenére valamilyen készséget felszedhettünk, vagy legalábbis idegenkedésre alapot nem kaptunk, mert tudomásom szerint valamennyien, akiknek erre később szüksége volt, a legfontosabb számítógépes eljárásokat elsajátítottuk.

Számottevő részt képezett viszont tanulmányaink első felében a kémia. Már első évben kaptunk szerves kémia laborgyakorlattal együtt. CSÁKVÁRI Béla (1924–2010) volt a tanárunk. Hagyományosan minden geológus évfolyamból egy vizsgázónak feladta a cseppkőképződésről szóló tételt, és szintén a hagyomány szerint, a válaszolónak egyest adott. Ez nálunk is így történt. A pótvizsgán viszont simán át lehetett menni. Nem úgy a geológusok legsűrűbb szűrőjén, amelynek szálait a kémikus ZAPP Erika tanárnő szötte.

Nem volt könnyű ZAPP Erika adjunktusnál akár csak kettes vizsgát tenni; sok hallgatónak csak odáig tartott a geológusi pályafutása, és mint a közismert geológusnóta is mondja, volt, aki egészen a Jogi Karig menekült. A mi évfolyamunk sem úszta meg a kemény próbát, bizony voltak, nem is

kevesen, akik csak másodjára vették az akadályt. A tanárnő laborgyakorlatot is vezetett nekünk, így nem csak a katedráról ismertük. Meg kell mondanom, szigorú volt, de korrekt. Azok közé a tanárok közé tartozott, akik komolyan vették a feladatukat, és ugyanezt a hallgatóktól is elvárta. Ha az utóvizsgán valaki jól felelt, nem habozott akár jelest is adni neki, mert csak az adott teljesítmény számított nála, a korábbi rossz szereplés nem befolyásolta. Az talán mégsem volt a legszerencsésebb, hogy a geológus hallgatók szűrése egy kiegészítő tárgyból, nem pedig a szaktárgyakból történt.

Geológiai ismeretek

A szaktárgyak, azok közül is a geológiai főtárgyak igen nagy óraszámban szerepeltek a tanrendben. Minden fontos tárgy heti három előadási órát kapott, a gyakorlatok még több időt. Minden félévben volt legalább egy olyan délután, amikor öt-, sőt hatórás gyakorlatunk volt. Az előadásokon való jelenléte nem ellenőrizték, de a gyakorlatokon kötelező volt a részvétel. Gyakorlati időkből írtuk a zárthelyi dolgozatokat, a zh-kat, amik alapján a gyakorlati jegyeket kaptuk. Az elméleti tárgyak jegyeit vizsgákon szereztük meg. Teszt írása ismeretlen volt. Minden vizsga szóbeli volt, amelyen névsor szerint járultunk a vizsgáztatókhoz, rendszerint a professzorokhoz. A főtárgyakból félévenként kellett vizsgázni, majd a tárgy befejezésekor szigorlatot kellett letenni.

A szigorlat kiemelt vizsga volt, rendszerint szigorlati bizottsággal. Az *Elemző földtan*, *Ásványtan* és *Kőzettan* összevont szigorlat volt, mint ahogy harmadév végén az *Őslénytan*, *Földtörténet* és *Ércföldtan*, negyedév végén a *Geokémia* és *Alkalmazott földtan*, majd ötödév első félév végén a *Magyarország földtana*. Ezek olyan tárgyak voltak, amelyeket mindenkinek ismernie kellett, akár a mineralógia, akár a nyersanyagkutatás, akár az őslénytan felé orientálódott is már akkor. A szigorlati bizottság egyetemi tanár elnökből és még legalább két oktatóból, köztük természetesen a tárgy előadójából vagy gyakorlatvezetőjéből állt. Tételket húztunk, amelyek címlistáját előre megkaptuk. Illetlenségül dacára annak, hogy úgy kellett teljesíteni, hogy közben számos más tárgyból a szokásos félévvégi jegyeket is meg kellett szerezni. Sok éjszakát kellett áttanulnunk.

Itt szólok a tanulmányainkat lezáró diplomamunka elkészítéséről. Akármilyen témát választottunk is, elvárás volt, hogy legalább bevezetőként az illető terület geológiájáról adjunk ismertetést. Azoknak, akik terepen gyűjtött anyagból, a terepen felvett észlelési adatokból írták a szakdolgozatot, helyszíni vizsgálatokat kellett folytatniuk, sokszor térképet is kellett szerkeszteniük. Ehhez az egyetem anyagi segítséget nyújtott, a Budapesten kívüli utazásra, szállás- és étkezési költségekre elegendő összeget utalt ki. A negyedév utáni nyáron volt ajánlatos a terepi munkát elvégezni, ezért erre az időre kötelező egyetemi elfoglaltságot a tanrendbe már nem terveztek. Ötödév első félévében óráink már alig voltak, de ekkor speciális kollégiumokat kellett felvennünk (korábban is lehetett). Az utolsó év második felében már csak a szakdolgozat megírása volt a feladat.

Szakedolgozati témát legtöbbször saját érdeklődési körünknek megfelelően választottunk, a szimpatikus tanszéken a nekünk kedves tanártól kértünk. Voltak közöttünk olyanok, akik vállalatokkal korábban ösztöndíjszerződést kötöttek, ők az illető nyersanyagkutatási témába vágó diplomadolgozatot készítették. Legtöbbször olyan témát kerestünk vagy kértünk, amely beleillett a megcélzott jövőbeli munkahelyi tevékenységi körébe is. Sokan korábban diákköri munkaként megkezdett kutatási témájukat fejlesztették a diplomamunka szintjére.

A szakdolgozat védelme az államvizsga része volt. Itt a beadott disszertáció alapján a feldolgozott témával kapcsolatos kérdésekre kellett válaszolnunk, rendszerint egy-egy résztema bővebb kifejtésével. Végül jegyet kaptunk, ami tulajdonképpen a szakdolgozat minősítése volt.

Képzésünk a sok évtizedes hagyományokat követte. A professzorok tartotta órákon elképzelhetetlen volt, hogy valaki a hallgatók közül közbekérdezzen. Az előadók a táblára legfeljebb a neveket, idegen kifejezéseket írták fel, kevesen rajzoltak. Más szemléltetés alig történt. Még a diavetítés is ritkaságszámba ment. Mindezek helyett is voltak gyakorlatok. Egyéni feladatot, kidolgozandó témákat, szacikket olvasásra szinte egyáltalán nem kaptunk. Az efféle tevékenységet először azok sajátították el, akik diákköri munkára vállalkoztak, a többiek a szakdolgozat készítése idején.

Fontos megemlékeznem arról is, hogy csaknem minden tárgyból létezett legalább könyvtárakban hozzáférhető könyv vagy olcsó, kinyomtatott jegyzet. Ez sokat segített az előadónak, még többet a hallgatóknak. A könyvek inkább kézikönyvek voltak, olyan munkák, amiket megtanulni nyilván nem lehetett, nem is kellett. Ráadásul a könyv, a tankönyv bizonyos fékező hatást is kifejt, mivel a következő könyv megjelenéséig mintegy stabilizálja, befagyaszttja az ismereteket. A vizsgákra készüléskor azonban nagyon hasznosak voltak, de csak az órákon vezetett saját jegyzeteinkkel együtt. Tehát jegyzetelnünk kellett, de ebben nem mindenkinek volt gyakorlata, a középiskolákban nem tanították. Ezért nagy becsülete volt a jó jegyzeteknek – ezek a vizsgák előtt körbejártak az évfolyamon belül.

A szakmai, geológiai témákkal való ismerkedés az ásványtannal és néhány bevezetőnek szánt tárggyal kezdődött. Az *Ásványtan* szigorlati tárgy volt professzori előadásokkal, tanársegéd vezette gyakorlatokkal. SZTRÓKAY Kálmán Imre professzor (1907–1992) a Szabó József-teremben tartotta az előadásokat optikai bevezetővel, majd az ásványok rendszer szerinti bemutatásával, saját tankönyve („a KOCH–SZTRÓKAY”) alapján. Az ásványokat szóban ismertette és előre kikészített, szép példányok körbeadásával szemléltette. A harmadéves *Ércföldtan* is az ő tárgya volt, ezt SCHNEIDERHÖHN tankönyve alapján adta elő. Karcos stílusú tanár, szigorú vizsgáztató volt. A tanszéken és a tanteremben fehér köpenyt viselt, mint akkor majdnem minden oktató. Kicsit megrejtve tartása és villogó szemüvege mögé rejtette, hogy kedves ember, igyekezett segíteni a hallgatókat.

Az első féléves *Ásványtani gyakorlatok* az ásványok kristályformáinak megismerését szolgálták. Ehhez papírból és fából készült, nagy méretű egykristálymodelleket kap-

tunk kézbe. A gyakorlatokat VÖRÖS István (1933–2017) vezette. A második félévben az ásványok mikroszkópos vizsgálatát sajátítottuk el. Az ásványtani gyakorlatoknak ez része volt, hogy mindenkinek meg kellett tanulnia vékonycsiszolatokat készíteni. A 4/a épület alagsorában volt a közetvágó és csiszolóműhely, HASZEK Ferenc kanadabalsam illatú birodalma. Szerettünk ott lenni. HASZEK Feri bácsitól minden segítséget megkaptunk, később mindannyian hasznát vettük a tőle tanultaknak. Az *Ércföldtan*hoz tartozó, heti háromórás *Ércmikroszkópiai gyakorlatot* BOGNÁR László vezette. Ugyanazon félévben egy másik délutánt foglalt el az ötórás(!) *Ásványhatározási gyakorlat*, amelynek KISS János tanár úr (1921–2005) volt a vezetője. A módszerek, amiket elsajátítottunk, a selmecbányai bányászati akadémia évszázados hagyományait idézték. A félév végén a gyakorlati jegy megszerzéséhez mindenkinek egyénileg kiadott ásványmin-tát kellett a tanult módszerek szerint meghatározni. A feladatot az előttünk végzett hallgatóktól tanult módszer szerint végeztük el úgy, hogy saját mintáinkat az évek során a hallgatók összegyűjtötte, a kollégiumban őrzött, titkos „határozókulcs” darabjaival összehasonlítva azonosítottuk.

Az őslénytannal BODA Jenő (1921–1990) ismertetett meg bennünket. Bevezető tárgyára inkább mint egyfajta szakmai ismertetőre emlékszem. Miközben természetesen beszélt a leggyakoribb ősmaradványokról, a rendszertanról, a nevezéktanról, elsorolta a magyarországi őslénytani (és geológiai) kutatóhelyeket, bemutatta a hazai szakfolyóiratokat, beszélt a tanszéki és a többi egyetemen folyó oktatómunkáról és még sok olyan dologról, ami nagyon fontos volt, másutt és később mégsem esett sok szó róla. Akkor félállásban a MÁFI-ban dolgozott, ott vizsgáztatott néhányunkat, a jéghideg múzeumi teremben. BODA Jenő (sokaknak BODA bácsi) az a tanár volt, akinél csak jó, legtöbbször jeles eredményt lehetett elérni. Ha a vizsgán nem tudott valaki valamit, elküldte, jegyet nem adott neki, addig kellett visszajönnie, amíg a tanár úr jelest nem írhatott az indexébe. Így volt ez BODA tanár úr későbbi vizsgáin is.

Az első évben a két féléves ásványtan és BODA Jenő *Állattani alapismeretek* címen meghirdetett, féléves tárgyan kívül geológiai kurzus csak még egy volt, a *Bányaföldtani alapismeretek*. Ez volt öt éves egyetemi tanulmányaim során a számomra legrosszabb, legalacsonyabb színvonalú előadás. VADÁSZ Zoltán, a nagy VADÁSZ Elemér fia tartotta. Elsőévesként még nem sokat tudtam a geológiáról, az egyetemen elvárható színvonalról még kevesebbet, de a végtelenül érdektelen órákon ülve abban reménykedtem, hogy ez nem az, amit majd az Eötvös Loránd Egyetemről a következő években kapok.

Az első év második félévében *Térkép- és vetülettan* órára jártunk a Térképészeti Tanszék Puskin utcai helyiségeibe, a jovialis IRMÉDI-MOLNÁR László professzor (1895–1971) óráira. A tárgy nyári terepgyakorlattal zárult. Egy hétig a Pilisben, sátortáborban laktunk, ahová tanáraink FÜSY Lajos (1921–1999) vezetésével reggelente jöttek fel, hogy a leghagyományosabb térképfelvételi munkálkodásunkat igazgassák. Itt kezdődött az évfolyamból baráti társasággá kovácsolódásunk.

Másodévben a tantervben az *Ásványtan* után megjelent a többi igazi földtani tárgy is, a *Kőzettan*, az *Őslénytán* és az ún. *Elemző földtan*. Ekkor kerültünk kapcsolatba a többi geológiai tanszékkel.

A Kőzettani Tanszék előadásait SZÁDECZKY-KARDOSS Elemér (1903–1984) tartotta. Nemzetközileg elismert tudós volt, a Tudományos Akadémia tagja, kétszeres Kossuth-díjas. Számos értékes tevékenysége mellett az akkor a tanszékhez kapcsolódóan működő kutatócsoportjából alakította ki a mai akadémiai geokémiai intézetet. (Teljes nevét nem írom le, lehet, hogy mire ez a cikk megjelenik, újra megváltoztatják.) SZÁDECZKY professzor úr azon kevés tanárunk közé tartozott, aki ambicionálta, hogy kutatási eredményei külföldön is ismertek legyenek. Sokat járt külföldre, és onnan is sokan felkeresték. Az általa meghonosított geokémiai kutatásokban számos kiváló utódot nevelt.

Előadásai, a *Kőzettan* és a *Geokémia* csapongóak voltak, a témák sokszor az éppen aktuális érdeklődését tükrözték, nem mindig kapcsolódtak az előző vagy a következő óra anyagához. Az volt a benyomásunk, hogy időnként rájátszott a szórakozott professzor szerepére. Bő, fekete téliabátjában, sietős lépteivel mint hatalmas denevér suhant a tanszéki folyosókon. A hallgatókat hol tegezte, hol magázta és fiacskámnak szólította. Mindig úgy láttam, hogy sietett valahová, és mentében egy könyvet vagy jegyzetcsomót szorított magához a karja alatt.

A kőzettani mikroszkópiai gyakorlatokat KUBOVICS Imre és SZÉKYNÉ FUX Vilma (1916–2006) vezették. SZÉKYNÉ, aki akkor a tanszék docense volt (később a Debreceni Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára lett), szívesen hallgattuk. A gyakorlaton a tanácsai mindenkihez szóltak, nem csak ahhoz, akinek a mikroszkópjába éppen belenézett. KUBOVICS tanár úr máshogy tartotta a gyakorlatot. Keresztnevünkön szólított bennünket, de ezt mindig eltévesztette. Mindenki mellé odaült, és addig nem hagyott ott senkit, míg az illető az egész csiszolat összes ásványát fel nem tudta ismerni.

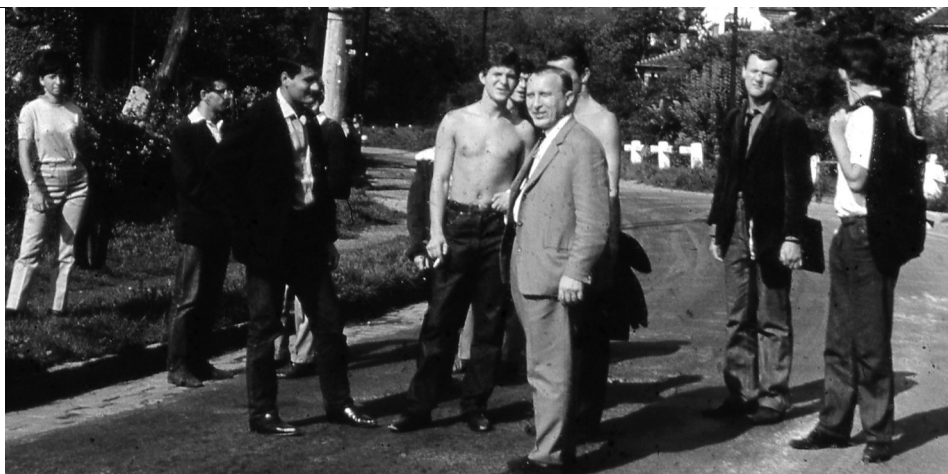
Az Őslénytani Tanszéken hallgatott főtárgy az *Ősállattán* volt, amelynek előadásait BOGSCH László professzor úr (1906–1986) tartotta. Impozáns jelenség volt. Szeretett nevetni, maga viccelt korpolens testalkatával, amihez kicsit kacszó járása is társult. Illatos Daru cigarettát szívott szipkából. Mint korosztálya egyetemi tanárai, viszonylag keveset publikált. Amikor mi jártunk hozzá, az *Általános őslénytán* tárgyához írta a tankönyvét, ami nem sokkal később meg is jelent. Nagyon gyenge volt a látása, jegyzeteit arcához közel tartva olvasta fel, nem sokat látott belőlünk, mi sem belőle. A táblára legfeljebb csak neveket

írt, szemléltető ábrákat használt, amelyek nagy, keménypapírra voltak rajzolva (BODA Jenő munkái). Ezeket minden órájára a segítőként vele jövő MONOSTORI Miklós, a tanszék fiatal munkatársa és a tanszék örökös tanársegédje, Hilda néni (SZABÓ Józsefné) cserélgette. MONOSTORI Miklósnak is gyenge volt a látása, Hilda néni pedig a maga 150 centiméteres magasságával nehezen bírt a három méter magasra akasztandó táblákkal. Az órák a szelíd együttérzés hangulatában teltek.

Az *Ősállattán gyakorlatot* GÉCZY Barnabás (1925–2022) vezette. A gyakorlat az egyes fosszilis csoportok kiválogatott példányainak lerajzolásából állt. Ez volt a garancia arra, hogy a példányokat mindenki kézbe vegye, alaposan megvizsgálja, így könnyebben megjegyezze. Rajzolás közben GÉCZY adjunktus úr információkat adott a példányok reprezentálta csoportokról, a látható morfológiai jegyek jelentőségéről, a sztratigráfiai és paleoökológiai vonatkozásokról. A gyakorlóban a zsbongó beszélgetés nem zavarta, ő a sorok között sétált, vállunk felett egy-egy segítő megjegyzést tett, aki ügyes volt, dicséretet kapott. A két féléves terminus végén felismerési gyakorlatot kellett elvégeznünk. Korábban nem látott 50 ősmaradványpéldányt (mint utólag kiderült, hosszú éveken át mindig ugyanazt az ötvenet) kellett körbeadni, és más nem, csak a nevét felírni. Kevesen tudtak hibátlan dolgozatot írni – sokáig emlegette, hogy a korábbi hallgatók közül 50 pontot ért el BÁLDI Tamás és JUHÁSZ Árpád. E sorok írója 47-ig jutott.

GÉCZY Barnabás volt az *Ősnövénytán* tárgy előadója is. Az előadást neki jutott feladatként tartotta. Nem volt paleobotanikus, de lelkiismeretesen felkészült a tárgyból. Már lediplomáztunk, amikor egyetemi jegyzete, majd *Ősnövénytán* tankönyve megjelent.

A Földtani Tanszék munkatársai közül először KRIVÁN Pállal (1927–1985) találkoztunk. Másodévben 3+3 órás kurzust vezetett *Elemző földtan* címen. Színes egyéniség volt, a diákok és a tanártársak nagy kedvence. Ő volt talán az első, aki megmutatta, hogy a budapesti egyetem több, mint szakképzési intézmény. Az egyetemi oktatók, a szakmában dolgozó kollégák nemcsak szakemberek, hanem személyi-

Kriván Pállal valahol Budán (1965)
Excursion in the Buda Hills with Pál Kriván, geology teacher

ségek is, akiknek nem csupán a publikációiról érdemes tudni, de szokásaikat és szenvedélyeiket is érdemes megismerni – már ha van nekik. Sokat tett azért, hogy egyetemi életünk ne csak a teljesítménykényszer és a vizsgáktól való szorongás légkörében teljen. Személyes példájával mutatta meg, hogy fontos az általános műveltség magas szinten tartása, ismerni kell az irodalmat, a színházat és az operát. Sokat foglalkozott a hallgatókkal. A legtöbb budapesti és főváros közeli szombati kirándulást ő szervezte számunkra. Egyik első geológiai sétánk a Kerepesi-temetőbe vezetett. Itt a datált sírköveket mutogatva szemléltette a különböző kőzetek időjárással szembeni állékonyságát. Nem maradt el a híres emberek, művészek és tudósok sírjainak felkeresése sem. Utolsó szakmai előadásunkat, az ötödévre maradt *Talajtant* is tőle hallgattuk. Az egyetemen töltött öt évünk során végig kapcsolatban voltunk vele. Bátorított, majd oktatónk és segítőnk volt, végül barátként váltunk el tőle. Fájdalmas, hogy karrierje és tartalmas élete korán megszakadt.

Azt mondtam, hogy a Földtani Tanszékről KRIVÁN Pállal találkoztunk először, de ez nem egészen igaz. Először VADÁSZ Elemérről (1885–1970), aki órákat ugyan már nem tartott, de majdnem mindennap bejárt az egyetemre. A lépcsőházban, a folyosókon gyakran összetalálkoztunk vele, mindig tisztelettel köszöntöttük a szokásos *Jó szerencsét!* üdvözléssel. Soha nem köszönt vissza.

Mi voltunk az első évfolyam, akik a két nagy földtani tárgyat, a *Földtörténetet* és a *Magyarország földtanát* már nem VADÁSZ Elemérről hallgattuk. A *Földtörténet* előadásokat és gyakorlatot KASZAP András (1934–2018) vette át, a *Magyarország földtana* tárgyat MEISEL Jánosné tanította.

KASZAP Andrásról nem kaptunk jó híreket a korábbi évfolyamoktól, de nekünk egyik legkedvesebb tanárunk lett. A *Földtörténet* tárgyhoz gyakorlat is tartozott, mindent összevéve két féleven át hat-hat órában kaptuk a tárgyat, amelyhez VADÁSZ 850 oldalas tankönyve tartozott. Zárt-helyi dolgozatokat is írtunk, aminek végén mindig közölte, hogy munka közben kinek pirosodott meg legjobban a füle. De KASZAP tanár úr (vagyis KASZAP Bandi, ahogy mindannyian később szólíhattuk) csak egy félevet maradt velünk, aztán külföldi munkát vállalt, és a tárgyat MEISEL Jánosné vette át.

Nekünk MEISEL Jánosné adta elő a *Magyarország földtanát* – érthetően VADÁSZ azonos című tankönyvére támaszkodott. No meg arra, hogy hosszú éveken át ő volt a *Földtani Közlöny* szerkesztője, aminek következtében a magyarországi geológiáról közölt legfrissebb adatok átmentek a kezén a folyóiratba küldött kéziratok formájában. Leginkább rétegsorok területenkénti ismertetését adta, illusztrációként a Vadász-könyvből kistencilezett ábrákat osztott ki mindenkinek. Ekkor már támaszkodhatott arra, hogy sok mindent a korábbi évek kirándulásai és terepgyakorlatai alapján gyakorlatból is ismertünk. MEISELNE erős hangú, határozott járási és az egyetemi életben otthonosan mozgó oktató volt. Tudományos munkát nem végzett, de igazi szervező volt. A *Földtani Közlöny*ért végzett munkája mellett nagy részt vállalt VADÁSZ Elemér könyveinek szerkesztésében és a tanszéki tevékenységek szervezésében is. Szintén ő állította össze

a geológus hallgatók tanterveit. Szerette a hallgatókat, miniket egész bizonyosan.

ORAVECZ Jánossal (1935–2009), a Földtani Tanszék fiatal munkatársával harmadévből találkoztunk először, ekkortól térképszervezési és szerkezetföldtani órákat tartott nekünk. Ő vezette harmadév után a Zirc környéki térképezési gyakorlatot és jónéhány többnapos kirándulásunkat is. Voltunk vele a Kőszegi-hegységben, a Mecsekben és Vilyánban, és sok más helyen. Akkor is szívesen jött, ha nem ő volt a kirándulás vezetője. A térképezési gyakorlat kezdeteként végigjártuk vele a Balaton-felvidéket és a Bakonyt. Nem volt bőbeszédű kirándulásvezető, de amit látni kellett, azt megmutatta, amit el kellett magyarázni, azt elmondta, amit meg kellett kalapálni, azt soha nem kímélte. Örök értékeket kaptunk tőle.

Az Alkalmazott Földtani Tanszék tárgyai közül a *Víz-földtan* és a *Kőszénföldtan* előadásait VITÁLIS Sándor professzor (1900–1976) tartotta. Nem volt igazi oktatói előélete, korábban az iparban, a szénbányászatban dolgozott. Órái a mélyfúrású rétegsorok pontos ismertetésével, a mélységi és vastagsági adatok lediktálásával a hallgatók mérsékelt érdeklődése mellett zajlottak. Az anyag vonzóbbá tételén nem segítettek a tanársegédje, a korán elhunyt SZENTIRMAI István vezetésével a kínszenvedés felé tendáló gyakorlatok sem. Abban az időben, VADÁSZ Elemér nyugdíjba vonulása után, átmenetileg VITÁLIS Sándor vezette a Földtani Tanszékot is. Ebben a funkciójában figyelemmel kísérte az ottani oktatómunkát. Zirci terepgyakorlatunkat is meglátogatta, mindenkiket végigkérdezett a munkájáról. Az államvizsga elnökeként hatékonyan lépett fel azért, hogy a záróvizsga eredményét a szakmai tudás és ne az ideológiai tárgyak ismerete határozza meg.

Jóval érdekesebb alkalmazott földtani előadásokat tartott VÉGH Sándorné (1926–2008), kollégáinak Zizike, nekünk VÉGH tanárnő. Bár egész életében az egyetemen dolgozott, számos külső munkában és kutatásban vett részt, így gyakorlati alapja volt *Bauxitföldtan* és *Földtani kutatás* című előadásainak. Gyakran és szívesen vett részt a kirándulásokon. A nem érces nyersanyagok kutatásának ismerete mellett a triász karbonátoknak, a triász rétegtannak volt a szakértője, akkoriban befejezett *Megalodus*-monográfiája máig paleontológiai alapmű.

Szívesen emlékezem meg azokról, akik ún. külső előadókként vettek részt a képzésünkben. Legtöbbjük nagy formátumú, kiváló szakember volt. *Kőolajföldtant* tanított két féleves kurzuson KERTAI György (1912–1968), korábban az OKGT kutatási igazgatóhelyettese, akkor a Központi Földtani Hivatal elnöke. A *Mikropaleontológiát* a mikroszkópi vizsgálatokkal együtt MAJZON Lászlótól (1904–1973), a legendás mikropaleontológustól kaptuk. Kiváló műszaki földtani előadásokat tartott SZILVÁGYI Imre (1919–2010), az FTV (Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat) mérnökgeológusa, aki korábban, műegyetemi tanársegéd korában edződött egyetemi előadóvá. *Regionális földtan* címen órákat, majd később *Szerkezeti földtan* speciális kollégiumot tartott a már említett BALKAY Bálint (1931–1986), aki akkor térhetett vissza előadóként az egyetemre, miután 1956-os és későbbi

„államellenes tevékenysége” miatt tanársegédi állását 1961-ben elvesztette. Speciális kollégiumi óráin tőle hallottunk először arról, ami lemeztektonika néven megújítóan söpört végig a geológia tudományán, de még évekig elkerülte a magyarországi földtani oktatásban szereplő főtárgyakat.

Ugyancsak külső előadóként szerepelt FÜLÖP József (1927–1994), akkor a Magyar Állami Földtani Intézet (MÁFI) igazgatója, az egyik legbefolyásosabb ember a magyar geológiában. Az egyetlen volt tanáraink közül, aki aláírásában is szerepeltette doktori címét. Ezzel együtt *Földtani térképezés* előadásait részben DUDICH Endre (1934–2016), az intézet osztályvezetője tartotta a magyarországi geológiai térképezés történetéről. A földtani térképezést egy évvel később ORAVECZ Jánostól tanultuk. Ugyancsak árnyékelőadó volt MEISEL János (1915–2016) műegyetemi rektor és minisztériumi főtitkár. Indexemben ugyanúgy szerepel az aláírása, mint FÜLÖP Józsefé, de sem az órákon, sem a vizsgán nem volt hozzá szerencsénk, az anyagot és a jegyeket is ORAVECZ Jánostól kaptuk.

Szakmai és terepgyakorlatok

A terepi ismeretek megszerzése, Magyarország geológiai helyszíni megismerése fontos része volt a képzésnek. Az első terepgyakorlatról, a térképészetről már megemlékeztem. Mielőtt a szakmai terepbejárásokról, terepgyakorlatokról írnék, szólnom kell az ún. szakmai gyakorlatról.

Akkoriban az egyetemi képzés részeként, ahol csak lehetett, a hallgatókat meg kellett ismertetni a vonatkozó ipari tevékenységekkel. Gondolom, ennek célja az volt, hogy az elméleti képzésben részesülő, nyilvánvalóan a későbbiekben értelmiségi pályán mozgó fiatal emberek közelről ismerkedjenek a termelőmunkával, és talán az is, hogy találkozzanak a munkásosztály képviselőivel. Nos, ez a találkozás sikerült, még ha nem is az elképzelt formában.

A mi évfolyamunk az első év után a Bauxitkutató Vállalathoz került. Legtöbben a halimbai telepre, néhányan Kincsesbányára és Bakonyszentlászlóra. Nyirádon az általános iskola tantermében lerakott szalmazsákokon aludtunk, élelmezésünkről a vállalat gondoskodott. Reggelente teherautó vitt minket az üzemhez, ahol szétosztottak bennünket különböző feladatok végzésére. Volt, aki néhány napra fúrás-hoz került. Itt nem örültek nekünk. A nehéz berendezésekkel rutinosan dolgozó munkások nemhogy hasznunkat nem vették, egyenesen akadályozták őket, mihelyt a berendezés közelébe óvakodtunk. Nézegettük a fúrómagokat, de azok a Halimba–Nyirád területen mind egyformák voltak, ha egyet láttál, láttad a többit is. Ha nem fúrás-hoz mentünk, akkor lapátalásóval beküldtek bennünket az erdőbe, hogy a korábbi fúrások után maradt fúróiszap-ülepítő gödröket temetgessük. Élveztük az erdőt, egymás társaságát, és megismertünk néhány nagyon kedves bauxitgeológust.

Másodév után az évfolyam a Mecseki Ércbányászati Vállalathoz, vagyis az Uránbányához került háromhetes gyakorlatra. Kezdetben a vállalat munkásszállásain kaptunk elhelyezést. Néhányan Kővágószőlősen, az 1950-es évek-

ből ottmaradt, eredetileg az ott dolgoztatott rabok (jórészt politikai foglyok) szálláshelyeül épült barakkokban laktunk. Később az egész társaság Pécsre, a Tanárképző Főiskola kollégiumába költözhetett.

A gyakorlat egyetlen szakmai eleme az az előadás volt, amit megérkezésünkkel SZEDERKÉNYI Tibor, akkoriban a vállalat geológusa tartott számunkra. Mély benyomást tett ránk. Először hallottunk olyan ismertetést, ami a felszíni geológiát, a fúrások adta ismereteket, a nyersanyag keletkezését, majd annak megismerését és bányászatát összefüggéseiben, érdekesen, másodéves hallgatók számára világosan, sőt élvezetesen adta át.

A vállalatnál az idő nagy részét kisebb csoportokban, különböző helyekre beosztva, haszontalan dolgokkal töltöttük. Számomra emlékezetes maradt, hogy az uránbányában, a leszállóknak beállításainál konyhás nének védőórákat szánt palacsintát osztogattak számlálatlanul. Gyakorlatilag annyit kaptunk, amennyit kértünk. De a Pécsen töltött idő a baráti kapcsolatok kialakulásában, a későbbi időkre pedig számos anekdota, jó sztori megalapozásához kétségtelenül hasznosnak bizonyult.

A terepi geológiával való igazi ismerkedést a kirándulások adták. Akkor még nem kellett ezeket egynapos terepgyakorlatoknak nevezni – az egyetem vezetésében még senki sem gondolta, hogy ha a geológus hallgatók tanáraik vezetésével kirándulnak, az valami könnyed szórakozás az egyetem költségén.

Szóval kirándulás – először a dunabogdányi Csódi-hegyre. BOGNÁR László tanársegéd vezetésével az andezitlakkolitba mélyített kőbányában szép ásványokat gyűjtöttünk. Busszal mentünk – az akkori menetrend már nem tette lehetővé, hogy hajóval menjünk-jöjjünk, mint ahogyan az a klasszikus időkben, az 1950-es években volt lebonyolítható.

Szombaton mentünk. Nekünk és a földrajz szakos hallgatóknak szombatonként nem voltak óráink (abban az időben a szombat is munka- és tanítási nap volt), mert az volt a terepi nap. Amíg az idő engedte, minden szombaton kirándulás, hivatalos elnevezéssel „külső gyakorlat” Budapest különböző részeire vagy a Budai-hegyekben (találkozás 9-kor az újlaki templomnál!). Ezeket az egynapos utakat KRIVÁN tanár úr, alkalmanként BODA Jenő vezette. De egynapos kirándulás volt Dudar–Bakonycsernye–Zirc, sőt egy másik egészen Sümegig. GÉCZY Barnabás volt ezeknek az utaknak a vezetője, de néha BODA Jenő, MONOSTORI Miklós, KASZAP András és ORAVECZ János is társult hozzánk. Egynapos kirándulást vezetett KUBOVICS Imre a Velencei-hegységbe, KISS János tanár úr a Duna-balparti rögök területére. Többnapos kőzettani kirándulások voltak Nyugat-Magyarországra és a Bükk-Rudabányai-hegységbe. A Mecsek és Vülány is legalább két, de inkább három napot igényelt. Voltunk Nagykanizsán és Szegeden is, ahol az OKGT síkvidéki szénhidrogén-kutatásai során fúrásokkal feltárt mélységi kőzeteket fúrómagokból ismerhettük meg. Volt, ahol egyszer jártunk, de olyan is, amit többször is láttunk. Felszín alatti bányába, talán a nagy létszám miatt, soha nem mentünk. A magyar határt egyetlen egyszer léptük át, amikor Somoškőújfalunál a jóindulatú határőrök engedélyével egy fél

ORAVECZ Jánossal Zircen (1966)

Excursion in Zirc (Bakony Mts) with János ORAVECZ, field geology teacher

órára szlovákiai oldalról is megnéztük az oszlopos elválású bazalthegyet. A kirándulásokat rendszerint a tanszéki tanársegédek, adjunktusok vezették. Írott kirándulásvezetőt nem kaptunk, legfeljebb sokszorosított ábrákat, feltárás- és szelvényrajzokat. Egyedül BODA Jenő adott a kezünkbe tájékoztató szöveget – máig őrzöm a dudari, a sümegi és a soproni kirándulásra készített anyagait.

Ezek az utakon, és később, az egy-két napos kirándulásokon is az egyetem saját autóbuszát használtuk. Egy piros-fehér Ikarus-55-ös, farmotoros („faros”) busz volt ez, rendszerint állandó sofőrje, Karcsi vezette. Mivel több mint negyven ülőhely volt benne, másokkal együtt mentünk. Vagy az utánunk következő évfolyam, vagy a velünk párhuzamos geofizikus évfolyam hallgatói jöttek velünk, de néha betársultak biológus és földrajzos hallgatók is. A buszon utazva tanultuk meg a geológus nótákat, és sokan, beleértve magamat is, akkor ismertük meg az országot – legalábbis a hegyvidéki részeit.

Valamennyien nagyra értékeltük, hogy a szakmai kirándulás adta lehetőségekkel élve tanáraink megismertettek bennünket a kulturális értékekkel is. A soproni-kőszegi kirándulás részeként felkerestük a fertődi Esterházy-kastélyt és a nagycenki Széchenyi-kastélyt, Szombathelyen az Isis-szentélyt. Ugyanezt elmondhatom az észak-magyarországi és a Pécs környékén tett kirándulásokról is. Nem volt olyan Árpád-kori templom (vagy templomrom), látogatható kastély, egyéb emlékhely (Vizsoly a Károli-Bibliával vagy a siklósi vár), ami kimaradt volna. Az egyetlen korlátozó tényező az idő volt. Az 1960-as évek Magyarországon az utak – különösen azok, amelyeken a geológusok jártak – rettenetes állapotban voltak, s bár az Ikarus-55 a magyar buszgyártás akkori csúcsmo­delljének számított, az ér­di emelkedő meg­mászása bizony komoly erőfeszítést kívánt tőle, de sima úton is csak nagy nekifutással érte el a 80 km/óra sebességet. Előfordult az is, hogy mindannyiunknak ki kellett száll-

nunk, és meg­tolnunk a buszt, hogy az a lejtőn felfelé el tudjon indulni.

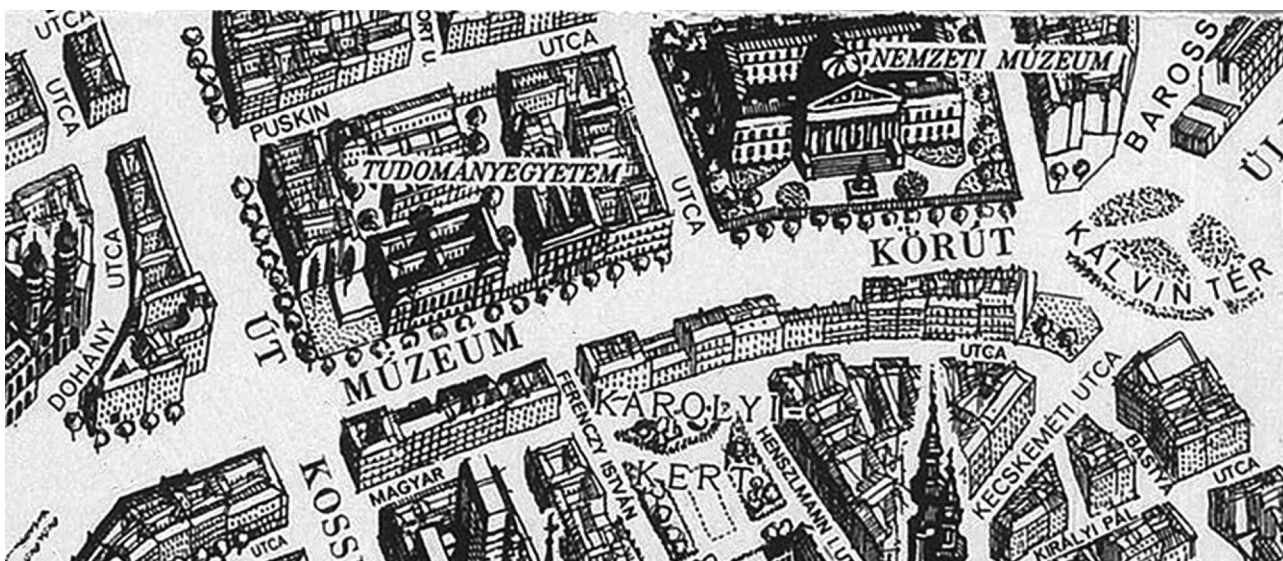
A földtani terepmunka elsajátításának legfontosabb tantervi eleme a harmadév utáni öthetes, nyári térképezési gyakorlat volt. Hosszú időn át ezt a Gerecsében szervezték KASZAP András irányításával, de először nekünk ORAVECZ János lett a vezetője, és helyszíne a Bakony, zirci bázissal. Amellett, hogy valóban megtanultuk a földtani észlelést, a térképi ábrázolást, a szerkesztést, a szelvényrajzolást és a mintavételezést, kis térképező csapatokként dolgozva megismertük azt is, hogy milyen a közös munka, az észszerű feladatmegosztás, és sok minden más, ami akármilyen gyakorlati tevékenységhez elengedhetetlenül szükséges. Számomra ez volt öt éves tanulmányaim közül az egyik legfontosabb ismeretanyag.

De az az öt hét nemcsak a szakmai fejlődés miatt marandó, hanem legalább annyira az évfolyamtársakból barátokká vált társaságban közös élményként megélt együttlét miatt is. Ebben kiváló partner volt a felejtethetlen ORAVECZ János. Hozzáértő szakmai irányítónk-tanítónk volt, emellett mint afféle nagyobb testvér, mindannyiunkra odafigyelt, segített, részese volt minden jónak-bajnak, ami bennünket ért. A barátságát is elnyertük, ami sokunk számára legalább annyira értékes volt, mint a terepi geológia, amit tőle tanultunk.

A kirándulások és terepgyakorlatok ismertetésével már kiléptem a szorosabb értelemben vett egyetem területéről, de a TTK-s diákélet helyszínei Budapesten belül sem korlátozódtak a Trefort-kerti épületekre.

A Múzeum körút 4/a és környéke

Mint már az elején írtam, a geológus hallgatók otthona a Múzeum körút 4/a volt. Ez az impozáns épület, amelyet tervezője, WÉBER Antal az akkori bölcsész­kari dékán, a nagy tekintélyű SZABÓ József véleményét is meghallgatva tervezett, 1884-ben került átadásra. Amikor mi odajártunk, az épület elfogadható állapotban volt. Régies szerkezete, a hosszú folyosók, sötétsárgára festett nyílászárók, a rosszul fűthető nagyobb helyiségek nem voltak ismeretlenek, hiszen legtöbbször hasonló időben, hasonló stílusban épült gimnáziumok épületeiből jött. A környék viszont éveken át a teljes felfordulás állapotát mutatta. 1963-ban kezdődött és 1966 végéig tartott a földalatti Astoria állomásának és aluljárójának az építése. A keresztveződésben hatalmas lyuk tántorgott, amibe fokozatosan süllyesztették az állomás, majd az aluljáró betonszerkezetét. A Rákóczi úton és a Kossuth Lajos utcán akkor még közlekedő villamosok végállomását a Rákóczi út 5., akkor az egyetem kollégiumaként működő épülete elé helyezték, de a kiskörúti villamosok jártak. Ezt úgy oldották meg, hogy a hatalmas munkagödör fölé a Zagyváról szállítottak fel egy hidat, azzal kötötték össze a Múzeum körút és az akkor Tanács körútnak nevezett szakasz villamosíneit. Kicsit arrébb szintén nagy építkezések folytak: 1961 és 1964 között építették az új Erzsébet hidat. A Károlyi-kert a föld alatti építkezések egyik munkaterülete

Az egyetem és környéke az 1960-as években. KASS János és MÁCSAI István térképe után, módosítva

The Eötvös University and its surroundings in the 1960's. Detail from the city map of Budapest by J. KASS and I. MÁCSAI. Modified

volt: a felvonulási épületek mellett volt az az akna- és emelőszerkezet, amivel az alagútból kitermelt kőzetanyagot a felszínre hozták. A másik munkaterület a Rákóczi út – Múzeum körút sarkán, a 4/a épület melletti, ún. Márkus-kert volt, ahol a palánkok mögött építési anyagokat tároltak. Állandóan nagy volt a teherforgalom.

Ezen a zürös területen sokat jártunk. Menzajegyjeink három különböző helyre szóltak. Legtöbbször a Bakáts térre siettünk minden délben a Múzeum körút – Kálvin tér – Ráday utca útvonalon. Elhaladtunkban a Bródy Sándor utca sarkán üdvözlöttük az ott cipőfűzőket áruló, cipőpucolást is vállaló, első világháborús hadirokkantat, a Múzeum utcánál az ismerőssé vált közlekedési rendőrt, aztán végigbaktattunk az akkor lepusztult állapotú Ráday utcán. A Bakáts téren a Marx Károly Közgazdasági Egyetemnek volt kollégiuma, alagsorában pedig diákmenza. Néhányan a Ferenciek terére mentek ebédelni, itt a Kárpátia étterem emeleti részén volt egy diákétkező. Az Erzsébet híd megnyitása után, amikor a hídfő környékén rendeződtek a viszonyok, a volt Piarista Gimnázium, akkor az ELTE Bölcsészkaraként működő épület földszintjén is nyílt egy menza, a jegyeink oda is érvényesek voltak.

Az egyetemistáknak és a geológus hallgatónak nem csak a Trefort-kert kerítéséig tartott az egyetem. Mozgásterünk kiterjedt a VIII., V. és VII. kerületi hármastól távolabb környezetére, és nem csupán a menzák miatt. Az órák közötti hosszabb szünetek, a lyukasórak idejére a Nemzeti Múzeum lépcsőire ültünk ki, ha sütött a nap. Máskor lementünk egészen a Duna-parti lépcsőig, az Erzsébet híd pesti hídfőjénél bekerített építési területtől feljebb, a Petőfi-szobor magasságába. Ott már nyitott volt a folyóig érő lépcsősor.

A környékbeli vendéglátóhelyek látogatását a diákköltésgevetésből nehezen lehetett volna finanszírozni, így a Múzeum kávéházról és étteremről, az Astoriáról és hasonló helyekről nincsenek emlékeim. Mindezt azonban pótolta a Csendes. A Ferenczy István utca elején, akkoriban a Múzeum

körúti sarkon működő Ofotért mögött lévő vendéglátóhely ami időnkben lett egyszerű kisvendéglőből étterem, újdonsággként boxokkal és kezdetben szlovák ételekkel, például sztrapacskaival az étlapon. Mindig a TTK-sok törzshelye volt, nemcsak a diákoké, az oktatóké is. Népszerű volt a Múzeum körút páratlan oldalán, a Múzeum kávéházzal szemben a Tejivó, ahol egész nap lehetett tejet és kakaót kapni, természetesen 40 filléres zsömlével vagy kiflivel. De ha jó péksüteményt akartunk venni, akkor a Rákóczi úti Rákóczi sütődebe mentünk. Itt éjjel-nappal működtek a kemencék, a friss kenyér illata belengte az egész környéket, és mi, a hosszú délutáni ásványtani vagy kőzetmikroszkópiai gyakorlatos geológus hallgatók mindig vehettünk friss zsömlét vagy a helyi specialitást, a 70 filléres paprikás kiflit.

1965 tavaszán (egész pontosan március 28-án) egy ilyen hosszú délutáni gyakorlatot megszakítva mentünk fel a Blaha Lujza térre, hogy sok száz szomorú budapestivel együtt, néma megindultsággal nézzük végig a Nemzeti Színház épületének felrobbantását.

A szakirodalomért nem kellett kimozdulnunk az épületből. Minden tanszéknek volt könyvtára (szakképzett vagy gyakorlott könyvtárossal), ahol a szakfolyóiratok és a legfontosabb kézikönyvek rendelkezésre álltak. Majdnem minden helyben megtaláltunk, legfeljebb a MÁFI-ba mentünk, ott bármit megkaphattunk. Az ideológiai tárgyakhoz feladott olvasmányokkal viszont más volt a helyzet, azokhoz nagyobb könyvtár kellett. Legközelebb volt az akkor még a Nemzeti Múzeum épületében működő Széchényi Könyvtár, de volt, aki az Egyetemi Könyvtárat választotta. Én a Múzeum utcába, az Országos Műszaki Könyvtárba jártam. Ez a Károlyi-Csekonics palotában működött. Nem felejtsem az előteret a csodálatos faburkolattal és az emeletre vezető pazar, faragott lépcsővel, valamint az olvasóterem barátságos hangulatát, a kedves könyvtárosok félhangos duruzsolását. Az viszont vitathatatlan, hogy a Széchényi Könyvtárban lehetett legjobban diáklányokkal ismerkedni.

Ugyancsak szinte az egyetem részét képezték a környéken lévő könyvesboltok: a 4/a-val szembeni Pedagógus Könyvesbolt, a Főépülettel szemközti Központi Antikvárium (akkoriban az egyetlen antikvárium a Múzeum körúton) és a Kossuth Lajos utcában az Egyetemi Könyvesbolt. Itt külföldön, akár Nyugaton megjelent könyveket is meg lehetett rendelni. Ezt diákként még nem használtuk ki, később annál inkább. Az Egyetemi Könyvesbolt mellett volt már akkor is a Puskin mozi. Nem véletlenül hívták Puskin tanzóknak. Aki egyetemista ki akart hagyni egy-egy órát, vagy a tanrendje úgy alakult, ide (diákjeggyel!) mehetett. Nem véletlenül délelőtti előadások is voltak.

De járhattuk akár az abban az időben nyüzsgő Rákóczi utat, kutyagolhattunk a Kálvin tér forgatagában, vagy bandukolhattunk békésen a mindig hűvösen árnyékos Puskin utcában, végül mindig igazi otthonunkban, a Múzeum körút 4/a-ban kötöttünk ki.

* * *

Indexemet – hivatalos nevén a leckekönyvemem – lapozgatom. Az első beírás tőlem származik, a beiratkozás napján, 1963. szeptember 13-án én írtam bele a személyes adataimat. Az utolsó bejegyzés: „Szakdolgozat véde: jeles (5), Politikai gazdaságtan: elégséges (2)” 1968. június 14-én. Ez az abszolutórium utáni záró államvizsga eredménye és dátuma volt. A két időpont között öt felejthetetlen év, ami a szakmai tudás megszerzését, kiváló tudósokkal, tanár-egyénségekkel való találkozást és örök érvényű barátságok születését hozta. Köszönet érte az egyetemnek, az oktatóimnak és a barátaimnak!

Budapest, 2023 őszén.

Köszönöm MINDSZENTY Andrea, VÖRÖS Attila, BOGNÁR László és HORVÁTH Zoltán segítségét.